

וְאֶהְרֶן הַכֹּהֵן אֲשֶׁר פָּקְדוּ אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינַי: ^{סה} כִּי־אָמַר
 יְהוָה לָהֶם מוֹת יָמָתוֹ בְּמִדְבַּר
 וְלֹא־נֹתֵר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם־כָּלֵב
 בֶּן־יִפְנֶה וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון: ^ס
כז א וַתִּקְרַבְנָה בָּנוֹת צִלְפַּחֲדָר
 בֶּן־חֲפַר בֶּן־גִּלְעָד בֶּן־מְכִיר בֶּן־
 מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף
 בְּנֹתָיו מַחְלָה נַעֲמָה וְחַגְלָה וּמְלָכָה:

תולדות אהרן ולא נותר. בתרא קית.
 קכא:

רש"י

שפתי חכמים

אומרות תנה לנו אחוזה לכן נסמכה פרשת מ בנות
 לצפחד לכאן: (א) למשפחות מנשה בן יוסף.

אחד מיבעי ליה: פ פירוש שגם הן היו מחבכות את הארץ אמרו
 תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו: נ כלומר ועוד טעם למה נאמר

למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר לך
 יוסף חבב את הארץ שנאמר והעלימם את עצמותי וגו' ^א וצנותיו חבבו את הארץ שנאמר תנה לנו אחוזה. וללמדך
 שהיו כלם נ דיקים שכל מי שמעשיו ומעשה אצותיו סתומים ופרט לך הכתוב צאחד מהם ליחסו לשבח הרי
 זה נדיק בן נדיק. ואם יחסו לגנאי כגון זה ישמעאל בן נתניה בן אלישמע. צידוע שכל הנזכרים עמו רשעים
 היו: מחלה נעמה וגו'. ולהלן הוא אומר ותהינה מחלה ותלכה. מגיד שכולן שקולות זו כזו לפיכך שנה

אוצר החכמה נ ב"ב כה ג במדבר לו

אבן עזרא

רמב"ן

(סה) כי אם כלב בן יפנה. קודם יהושע כאשר אמר
 השם:

ובאלה לא היה איש, שלא נגזרה הגזרה ההיא על
 שבט הלוי כדברי רבותינו (ב"ב קכא:), והעד אלעזר גם
 פנחס:

סד-סה. ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן הכהן. כי יהושע וכלב לא היו עתה בפקודים האלו לפי
 שהיו מששים שנה ומעלה, ואין המנין אלא מבין עשרים עד בן ששים שנה כי הם עיקר ימי האיש כענין
 האמור בערכין (ויקרא כז ג) ואז הוא יוצא צבא בישראל, לא מששים ומעלה כדברי רבותינו (ב"ב קכא:). אבל
 אמר ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון, שהיו מן הפקודים הראשונים ולא מתו:

אבי עזר

(סה) כלב בן יפנה. ועי' דברי נפסוק ולו אתן את הארץ דברי הרב:

אור החיים

נכונה בטענה הנשמעת כאשר אבאר בעזרת השם, ואחר
 כך עמדו לפני משה וכו':
 או ירצה על זה הדרך ומקרבנה וגו' למשפחות מנשה בן

א. ותקרבנה בנות וגו'. אומרו ותקרבנה, ולא הספיק
 במאמר ותעמדנה וגו' שאמר צמון. לומר שלא עמדו לפני
 משה עד שהתועדו יחד בעצה הגונה, ואלו כי יש צפיהם

וְהֵעֲבַרְתָּ אֶת־נַחֲלֹת אֲבִיהֶן לָהֶן:
 ח וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר
 אִישׁ כִּי־יָמוּת וּבֶן אֵין לוֹ
 וְהֵעֲבַרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ:
 ט וְאִם־אֵין לוֹ בֵּת וּנְתַתֶּם אֶת־
 נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו: י וְאִם־אֵין לוֹ אֲחִים
 וּנְתַתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְאֶחִי אָבִיו:
 יא וְאִם־אֵין אֲחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם
 אֶת־נַחֲלָתוֹ לְשֹׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו
 מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וַיִּרֶשׁ אֹתָהּ וְהִיְתָה
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ **יב** וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֶל־הַר

אצורה החכמים

09/08/2018 11:00

אֲחֻסְנַת אֲבוֹהֶן לָהֶן: ח וְעַם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלַל לְמִיּוֹמָר
 גְּבַר אֲרֵי יָמוּת וְכִר לִית לִיה
 וְתַעֲבְרוּן יֵת אֲחֻסְנַתִּיה
 לְבַרְתִּיה: ט וְאִם לִית לִיה
 בְּרֵתָא וְתַתְּנוּן יֵת
 אֲחֻסְנַתִּיה לְאַחֹהִי: י וְאִם
 לִית לִיה אֲחִין וְתַתְּנוּן יֵת
 אֲחֻסְנַתִּיה לְאֶחִי אֲבוֹהִי:
 יא וְאִם לִית אֲחִין לְאַבוֹהִי
 וְתַתְּנוּן יֵת אֲחֻסְנַתִּיה
 לְקָרִיבִיה דְּקָרִיב לִיה
 מִזִּירְעִיתִיה וַיִּרֶת יֵתָהּ וְתִהִי
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִזְרַת דִּין
 כַּמָּא דִּי פְקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:
 יב וַאֲמַר יֵי לְמֹשֶׁה סָק
 לְטוֹרָא דְעֵבְרָאִי הַדִּין וְחֻזִּי
 יֵת אֲרַעָא דִּי יְהִבִית לְבְנֵי

תולדות אהרן איש כי ימות. שם קח:
 קי. קטו. והעברתם. שם קט: קטו. קטו.
 קמא. קמז. ונתתם. שם קיא: קמז. ואם
 אין אחים. שם קט. לשאר. שם קט. קיא:
 ממשפחתו. שם קט: וירש. שם קט:
 אתה. קמא מב: בתרא קי: קיא: קיג:
 סנהדרין לד:

הָעֲבָרִים הֵאָה וּרְאֵה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי

רש"י שפתי חכמים

והעברת. לשון העברה (פ"א ג עברה) הוא צמי
 שאינו מניח צן ליורשו. ד"א על שם שהצט מעברת
 נחלה משצט לשצט שצנה ובעלה יורשין אותה. שלא
 תסוב נחלה וגומר דאין אשה משבט זה רשאית להנשא לאיש
 משבט אחר ומפרש דלא נצטווה אלא לאותו הדור ולא לדורות
 הבאים. ולטעם ראשון קשה היה לו לינקר והעברת בסגול כיון
 שהוא לשון עברה לכן פירש דבר אחר ולפירוש דבר אחר קשה
 למה כתיב בכנות צלפחד והעברתם דהא לא היו רשאות להנשא כי
 אם לבני דודיהן לכן פירש גם טעם ראשון: ה פירוש הא הר

לו חלקיהם שנטלו בארץ וצריך עיון עד כאן לשון הרא"ם: ג ר"ל
 שיש לו להקדוש ברוך הוא עברה וזעם עליו לכן אינו מניח בן
 ליורשו: ד ור"ל שלא תקשה והא כתיב בפרשת ואלה מסעי ולא
 תסוב נחלה וגומר דאין אשה משבט זה רשאית להנשא לאיש
 משבט אחר ומפרש דלא נצטווה אלא לאותו הדור ולא לדורות
 הבאים. ולטעם ראשון קשה היה לו לינקר והעברת בסגול כיון
 שהוא לשון עברה לכן פירש דבר אחר ולפירוש דבר אחר קשה
 למה כתיב בכנות צלפחד והעברתם דהא לא היו רשאות להנשא כי
 אם לבני דודיהן לכן פירש גם טעם ראשון: ה פירוש הא הר
 האז*: **יב** עֲלֶה אֶל הַר הָעֲבָרִים. למה נסמכה לכאן ה כיון שאמר הקב"ה נתן חמן להם. אמר אחי למה
 המקום להנחיל שמה הותרה הגזרה ואכנס לארץ אמר לו הקב"ה גזרתי במקומה עומדת**. ד"א כיון שנכנס משה
 * ספרי ב"ב קט ** במדבר

יִשְׂרָאֵל: יג וְרֵאִיתָה אֶתְּהָ וְנֹאסַפְתָּ
 אֶל-עַמִּיךָ גַם-אֶתְּהָ כַּאֲשֶׁר נֹאסַף
 אֶהְרֹן אַחִיךָ: יד כַּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי
 בְּמִדְבַר-צֹן בְּמְרִיבַת הָעֵדָה
 לְהַקְדִישְׁנִי בַמִּים לְעֵינֵיהֶם הֵם
 מִי-מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְבַר-צֹן: ט
 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר: טז יִפְקֹד

החנה 09/08/2018

שפתי חכמים

רש"י

ו לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה לי שהותר נדרי משל למלך שגזר על בני שלח יכנס לפתח פלטיץ שלו נכנס לשער והוא אחריו לחצר והוא אחריו לטרקלין והוא אחריו כיון שצא להכנס ו לקיטון אמר לו בני מכאן ואלך אתה אסור להכנס * (יג) כאשר נאסף אהרן אחיך. מכאן שנתאווה ח משה למיתתו של אהרן. ד"א אין אתה טוב ש ממנו על אשר לא קדשתם ** הא אם קדשתם י אותי עדיין לא הגיע זמנכם להפטר מן העולם. בכל מקום שכתב מיתתם כתב סורחנם לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא האמינו. לכן בקש משה שיכתב סורחנו שלא יאמרו אף הוא מן הממרים היה. משל לשתי נשים שלוקות בצית דין אחת קלקלה כ ואחת אכלה פגי ש שזיעית וכו' אף כאן בכל מקום שהזכיר מיתתן הזכיר סורחנן להודיע שלא היתה בהם אלא זו כלל: (יד) הם מי מריבת קדש. הם לצדס. אין זהם עון מ אחר. ד"א הם שהמרו צמרה ג הם היו שהמרו ציס סוף. הם עלמם שהמרו צמדנר לין: (טז) וידבר משה אל ה' וגו'. להודיע שזמן של צדיקים ש שכשנפטרין מן העולם מניחין לרכן ועוסקין בצרכי צבור: ל אמר. אמר לו השיבני ע אם אתה אל ה' אבל כאן שני הטעמים בלתי נכונים. לכן פירש השיבני וכו' ועיין בפרשת ואתחנן:

העברים הוא הר נבו וכיון שעלה משם להר נבו שוב לא ירד ומת שם מיד כדכתיב בפרשת וזאת הברכה ולמה נסמכה וכו': ו דלטעם ראשון קשה למה שמח דלמא הא דכתיב נתן תתן כלומר על ידי צוואתך וכמו שכתוב לקמן בפרשת מסעי לכן פירש דבר אחר. ולפירוש דבר אחר קשה איך נסמך זה לכאן לכן פירש גם טעם ראשון וקל להבין: ז לקיטון היינו לחדר. ויבא החדרה תרגם יונתן ועייל לקיטונא: ח מדלא כתיב כאשר נאסף אברהם או שאר צדיקים: ט כלומר וכשם שהוא מת בשביל עון זה כך אתה תמות: י ואם תאמר והא בפרשה זו לא כתיב על אשר לא קדשתם. ויש לומר דלפירוש דבר אחר שפירש אין אתה טוב ממנו משמע כשם שאהרן מת ועדיין לא הגיע זמנו כך משה ימות אף על פי שלא יגיע זמנו והיכן מצינו שמתו קודם זמנם ומתוך דהא כתיב גבי מיתת משה על אשר לא קדשתם וכו' והוצרך לטעם של דבר אחר דלטעם ראשון קשה והא לא היתה מיתת משה כמיתת אהרן דהא אהרן ראה בחייו שנתנה גדולתו לבנו מה שאין כן גבי משה לכן פירש דבר אחר ולפירוש של דבר אחר קשה דמשמע מכאשר מת אהרן וגו' דאהרן מת קודם שהגיע זמנו למות וזה אינו מפורש אצל אהרן לכן צריך גם לטעם ראשון וקל להבין: כ שזינתה תחת בעלה בלא התראה: ל ר"ל פירות שביעית שעדיין לא בשלו כל צרכן וכתיב לאכלה ולא להפסד ואותה שאכלה הפירות שביעית מבקשת מבית דין שיכריזו עליה משום מה לקחה כדי שלא יאמרו אף היא קלקלה כו' אף כאן כו': מ ר"ל עון של מי מריבה לבר היה בהן ולא עון אחר ולפי זה קאי על משה ועל אהרן: נ ר"ל הם מי מריבה שהמרו במרה הם היו שהמרו כו'. ולפי זה קאי על ישראל. והוצרך לדבר אחר דלפירוש ראשון קשה הא כבר נאמר שלא היה בהם עון אחר. לכן פירש דבר אחר וקאי על ישראל ולפירוש של דבר אחר קשה מאי בעי הכא בעון ישראל לכן צריך לטעם ראשון: ס ר"ל למה אמר משה ענין זה ולא התפלל שיכנס: ט דאם לא כן לאמר למה לי דבשלמא וידבר ה' לאמר כבר פירשו בו צא ואמור להם דברי כבושים או צא ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלום כמ"ש וישב משה את דברי העם ועיין בפרשת ואתחנן:

בעל המורים

זהו צנזיקה: (טז) וידבר משה אל ה' ל אמר. אין פסוק אחר כזה צמורה אל לא תזכור כמה וידבר שדננת אלי:

(יג) וראיתה. כתיב צה"א מלמד שהראהו כל הארץ המערות והמחילות ואולרות כסף זהב שזה: נאסף אהרן אחיך. נגימטריא

זהנה בחולות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' היו נוהגים גם צבר הבית, כהז שם טורי אצן אמת הוא הר הבית נקרא בית ה', דמשום הכי אינו חייב באחריות צבכורים אלא עד הביאום לבר הבית [כביכורים פ"א מ"ע] שאז כבר הביאום צבית ה', אלא מכל מקום לפני ה' לא מיקרי אלא עזרה, מדפסול סמיכה ושחיטה חוץ לעזרה [כזבחים ל"ב ע"א], ואם כן קשה מ"ע תקעו בחולות צבר הבית, ע"ש פרק ראובו צ"ד כ"ז ע"א.

דלפ"ד לפי מאי דקיי"ל [מנחות ל"ח ע"ב] דבמנחה נר שני נקרא נר מערב, משום דכתיב [שמות כ"ז כ"א] לפני ה' תמיד, אם יש נר אחד לפניו נקרא לפני ה' ש"ב, אי"כ יש לומר אי"כ כיון דבר הבית נקרא בית ה' לענין ציבורים, אי"כ העזרה שלפנים ממנה ויש הר הבית לפניו נקרא לפני ה' לענין סמיכה ושחיטה, דלא נקרא לפני ה' אלא כשיש קדושה לפניו וזו אחריה, ועל כן לענין תקיעת [שופר] שאינו כקרבנות ואפילו ירושלים מיקרי קודש לענין כזה שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני ובמקדש היו תוקעים בשבת, גם ירושלים בלשון מקדש, אי"כ לענין חולות הוה הר הבית לפני ה' ומשום הכי תוקעים שם בחולות, וא"כ הוא הדין נמי נוטלים לולב כל ז' ש"ג.

התקין ריב"ז שיהא לולב נטל צמדינה שבעה וכו'. [פי חי' ראש השנה כ"ה ע"ב ד"ה ואני אומר].

זכר למקדש. לכאורה היה ראוי להחמיר בגבולין בכל החומרות שהם מדאורייתא במקדש, דאם לא כן מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד וכו'. אבל י"ל ממה נפשך אי יבנה בית המקדש שוב לא יעלו בגבולין כל ז' רק במקדש, זרזים הם ולא חיישין לקלוקלא, על כן בשאר ימים שהוא רק מדרבנן זכר למקדש יש להקל דרבנן.

מנא לן דעבדינן זכר למקדש. לריך חקירה, ממה נפשך אי גם אחר חורבן בית ראשון תקנו הנביאים זכר למקדש, אי"כ רבן יוחנן בן זכאי לא חידש כלום, ואי לא עבדו זכר למקדש, קשה מ"ע, הא ליון צעי דרישה, ועיין כפות תמרים דדייק הרבה על לשון הקרא וממכותיך ארפאך. עוד יש לדקדק משמעות הקרא כי נכמרו רחמי הקב"ה על ליון וען דורש ליון לה ועל כן יעלה לה ארובה, וא"כ איך תיקון ריב"ז נדרוש ליון ושוב לא יכמרו רחמי הקב"ה, אומר אני לשון וממכותיך ארפאך כמ"ש צמדרש [ילקוט ירמ"י רמז ש"ב ד"ה כל] ממכה עלמה מתקן רטיה, וכן היה צבנין בית שני שממכה עלמה תיקון רטיה ורפואה, כי כורש ודריוש שהיינו עבדים להם הם סיישו צבנין בית המקדש, וכתיב [עזרא ט' ט'] כי עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבנו אלקינו ויע עלינו חסד לפני מלכי פרס. אמנם אין זה ישועה המתבקשת לתקן רפואה מהמכה עלמה, אלא שחיה רפואה קודם למכה שהוא גאולה העתידה צמברה צימינו אמן, שמיחה כבר נולד קודם החורבן ובית המקדש כבר עומד בנוי ומשוכלל למעלה כפירש"י צשמטחין

תמכור כמו דכתיב תחננו, אלא על כרחך נהרות נתן שאין הוא לריך למוכרו צענמו, אלא אפילו אחר, ולהתיר ע"י שלוחו פשיטא דשלוחו כמותו, אלא על כרחך על ידי משא ומתן שזה קונה ממנו ומוכר לאחר, כנלע"ד ליישב טוונת ע"י, ומכל מקום נעלם ממנו תוס' [דשמטחין] הנ"ל שאוסר להדיא, ודקדוקו צקרא דלא כתיב תמכרו אינו כדאי – וצגסג י"ל דנתינה לגר שהוא מורה להחיותו ולהקדימו על כן כתיב תחננו דמורה צו יוחר מצשלוחו, אבל מכירה לעכו"ם שאינו מורה כתיב או מכור על ידי שלוחו, אבל לא על ידי הקונה ממנו ש"י.

[תוס' ד"ה מעות הללו מחוללן וכו', פלוגתא היא צשמטחא ולנוטין וכו' ולמאן דאסר קשה מה מועיל כאן, וי"ל דהכא קנסא צענמא הוא. – צחוס' צ"ק ס"ה ע"ב ד"ה הוא, כתבו לתרן קושיא זו דאפקינהו רבנן מרשות עם הארץ כדי שלא יהא נשגל, ואוקמייה צרשות זה שיכול לחלל דהפקר צ"ד הפקר. ולא ניחא לכו לתרן כדתיירו הכא דמשום קנסא הוא] שנראה דוחק, דכל הכי דקנסינן ראוי לקנוס המוכר יוחר, דהכי דאיתיה לאיסורא קנסינן כמבואר בקידושין ג"ה ע"ב, וכו"ל למימר יחזרו דמים למקומן, ומדלא אמרינן הכי משמע דלא קנסוהו חכמים, על כן חירנו דהפקר צ"ד הפקר. והנה ע"כ לריך לומר דהמקח קיים, דאי ס"ד דהמקח בטל אם כן אין כאן חליפי פירות שציעית ציד עם הארץ, שהרי המעות לא נחפסו בקדושה שציעית כלל, אלא ע"כ שהמקח קיים ועם הארץ קנה מעותיו מדין תורה, ומהפקר צ"ד הפקר הקנו המעות שציד המוכר העם הארץ להלוקה כדי שיוליאם לחולין על ידי ^{החכמים} שיאכל כנגדם.

והנה נחלקו גאוני עולם אי יש כה ציד חכמים להקנות למי שאינו קונה מן החורה, דוקא להפקיר יכולים אבל לא להקנות לאידך, ועיין מה שכתבו תוס' [ריש פירקין ל' כ"ב] גבי אוונכרי [ד"ה שינוי] וצחוס' ע"י ס"ג ע"א גבי מיחסרה משיכה ע"ש, ועיין עיקר דברים אלו בצפר אבני מינואים לא"ע סימן כ"ה ש"ס, ואם כן להך מ"ד לא שייך הכא הפקר צ"ד הפקר דמי יקנה להלוקה מעותיו שקנה המוכר, וזה י"ל דעת תוס' [דשמטחין], על כן הולחנו לדחוק דקנסא הוא. ולפי מה שביארתי במקום אחר ש"י, דלמ"ד יאוש כדי קנה א"ע"ג דצאיסור אחי לדיה ולא קנה צמשיכתו מ"מ קנה, הכי נמי הפקר צ"ד מקנה החפץ לאידך ושם ביארתי. אי"כ י"ל [צצ"ק] דאזלי תוס' לריש לקיש דס"ל יאוש כדי קנה, פשיטא לכו דהפקר צ"ד הפקר מהני להקנות לזה ממונו של זה, משא"כ [צשמטחין] דאזלי אליבא דהלכה דיאוש לא קנה, והוא הדין דאין החכמים יכולים להקנות לזה ממונו של זה, משום הכי חירנו דקנסא הוא ש"י.

דף מ"א ע"א : בראשונה היה לולב נטל במקדש שבעה. כהז בטורי אצן [ראש השנה ל' ע"א], צמברה, מדכתיב [ויקרא כ"ג מ'] לפני ה' אלקיכם.

שיא) חי' ב"ק ס"ח ע"ב בחי' סוגיא דצנועים, ד"ה שוב הקשו. שיב) עיין מנחות צ"ח ע"א, ורש"י שבת כ"ב ע"ב ד"ה ובה. היה מסיים. שיג) חידושי פרק לולב הגזול.

שח) תשו' י"ד סימן ק"ח ד"ה ובתוס'. שט) עיין לעיל ל' ע"ב ד"ה שינוי החזור, ובחי' גיטין ל"ו ע"ב ד"ה מנין שהפקר. ש"י) ע"י בחי' גיטין ג"ה ע"א בחי' סוגיא ,,דיאוש קונה" ד"ה והנלע"ד בזה לפי.

ע"ו ע"צ] אין בנין בית המקדש דוחה יו"ט, היינו משום דלא הותר אלא נעיית אהבה, אבל צנין ממש איכא כמה וכמה מלאכות עיחת הטיעו וסידור האצנים ומלה צפטיש, עיין שבת ע"ד ע"צ ופירש"י וחס' גבי חציתא ותנורא ע"ש, וא"כ הכא שאינו אלא נעיית האהבה שכרי הצנין משוכלל למעלה ואינו אלא משום נעיית האהבה, ולמאן דאית ליה מחוך שרי, ולצ"ש [צילא י"צ ע"א] ור' עקיבא [פסחים ה' ע"ב] ולרבה אליבא דבית הלל [צילא י"צ ע"א] דלית להו מחוך, וא"כ לשיטת חוס' פסחים ה' ע"ב [ד"ה לא] דלורך מזוה לא הוה לורך קלח, לא אמרינן מחוך, א"כ י"ל צהא פליגי בני לישנא אי איצני צלילא או ציו"ט.

דף מ"א עמוד ב': עד עילומו של יום. פירש"י כל היום קרוי עגס היום עכ"ל. ראה צה אי תחילת היום קרוי עגס היום לא שייך לומר על זמן רב כזה עד ועד בכלל כמו שכתב הרא"ש פרק אלו עריפות סוף סימן י"ב גבי צין אגפיים ע"ש, על כן פירש"י כל היום מקרי עילומו. אבל לריך לעיין ציומא פ"א ע"א על עילומו של יום עגס כרח וכו', תראה מתחילת אלת הכוכבים מיקרי עילומו של יום, ולא אימטע אלא תוספת יוה"כ שאינו מעילומו. ומיחוה הא לא קשיא נימא ה"ג מלאת הכוכבים של ע"ז צניסן יהיה חדש מותר, י"ל הכא מיומו של קרבנות מיירי דכתיב הביאכם, ויומו של קדשים מתחיל בעמוד השחר כדאיחא סוף פרק אותו ואת בנו [חולין פ"ג ע"א], אבל עכ"פ מתחילת עמוד השחר מקרי עילומו של יום, ועיין אריכות של רמב"ן פרשת אמור [כ"ג כ"ח] גבי עגס היום דיוה"כ, ואם כן לא שייך עד [ועד] בכלל על זמן רב כזה, וקשה על ר' יהודה דכלכתא כותיה. וגם ל"ע כיון דקיי"ל לענין נדרים [ציו"ד סימן ר"כ ס"א] ושטרות [צח"מ ס"י מ"ג סכ"ז] עד יום פלוני לא הוה עד בכלל, וכיון דלא מלינו צחורה מפורש נגד לשון בני אדם מנא ליה לר' יהודה לחלק צין לשון תורה ללשון בני אדם. ונלפ"ד דעממא דר' יהודה כיון דכתיב צהאי קרא גם כן עד הביאכם, ולענין הצאת העומר צדאי הדעת נוטה דעד בכלל אחר הקרבנות והקומץ, על כן היה נראה לר' יהודה דלא שייך לומר דעד עגס היום לא יהיה עד בכלל ועד הביאכם עד בכלל, כיון דתרווייהו צד קרא כתיב, ואפ"כ פליגי רבנן, וקיי"ל צהא כר' יהודה, אבל בעלמא גם ר' יהודה מודה.

ועיין ש"ך חו"מ סימן מ"ג ס"ק מ"ה אשר כבר נתעורר עליו צכפות תמרים, ודבריהם מאוד תמוהים, מה ענין על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו' עד היום הזה לענינינו, החם לא הזכר על איזה יום מדבר אלא לא יאכלו גיד הנשה עד היום הזה שהקורא עומד בו, והוא לעולמי עולמים כל הקורא מקרא זה אומר עד היום הזה שהוא עומד בו, משא"כ כשהזמן מצויר צשטר וכותב עד היום הזה המזכר צשטר, וכן צקרא עד עגס היום הזה שמצויר שהוא יום הביאכם שהוא ע"ז ניסן, כוונתו עד תחילת אותו היום ולא עד בכלל, והא דקיי"ל לענין איסור חדש כר' יהודה, היינו מטעם שכתבתי לעיל כיון דכתיב צ' "עד" צקרא, עד עגס, עד הביאכם, אבל בעלמא עד ולא עד בכלל, ודברי ש"ך תמוהים.

[ד"ה אי נמי]. והנה אחר חורבן בית ראשון לא עשו דרישה לליון על כן לא זכו לגאולה שלימה, רק ממכה עגמה חיקן רטיה, והיינו דקאמר קרא ממכותיך ארפאך, ולא רפואה קודם למכה, מאי טעם משום דליון היא דורש אין לה, וצחורבן בית שני נתעורר רבן יוחנן צן זכאי על זה לעשות דרישה לליון חזר למקדש כדי שזכה לגאולה שלימה רפואה קודם למכה – ולפ"ז יש המשך לבני תרי תקנות יטעל צמדניה ז' ויום הנף כולו אסור, כי על ידי שטעה זכר למקדש זכה לצנין משוכלל מלמעלה ואפשר שיצנה צלילה או ציום טוב, על כן יום הנף כולו אסור.

מהרה יצנה המקדש. דקדק לומר מהרה יצנה המקדש, אפשר רמז למ"ש צמסכת תענית י"ז ע"א ורש"י שם ד"ה רבי אומר אומר אני וכו', דהוה כמה שנים שלא חזרה צירה וכו', ולשמא יצנה לא חיישינן עכ"ל ע"ש.

אישתקד דלא הוה בית המקדש וכו'. כתבו חוס' אפילו קידשה לעתיד לצוא ולא צטינן מקדש, מכל מקום מצנה צעי. וזו היא שיטתם צמסכת מכות י"ט ע"א [ד"ה ואי כתר] דגרסי קידשה לעתיד לצוא, וכיון דליכא מצנה לא מיזדריק דם, וכיון דלא מיזריק דם לא מתאכל צשר אפילו נזרק צהכשר דאיתקש אכילת צשר לדם, וכיון דלא מתאכל צבור לא מיתאכל מעשר שני דאיתקש לצבור, והיינו דתקן צמתני' ה' פ"א דמעשר שני אס אין מקדש ירקבו, וזכו דעת הרמב"ם [הל' בית הצחירה פ"ו ה"ד] דלא כהראצ"ד, והן הכה דברי מג"א סימן תקס"א סק"ב, וכיון משמיה דנפשיה הגאון מהריעצ"ן צסוף ספר לחם שמים, וגם צכפות תמרים לעיל [ל"ד ע"ב ד"ה ואפשר] צמשנה מעשר שני צירושלים ע"ש, והדצרים צרורים ש"ד. אלא דל"ע קלת צמכות למה נדחק דנחצו הצית צין זריקה לאכילת צשר שהוא מליחות רחוק, הוה לי למימר שפגס המצנה ציני לציו.

דאיבני צשיתסר וכו' דאיצני צחמיסר. עיין צספר מעשה הרוקה להחסיד מה"ו אלטור צראד ז"ל שהיה אצ"ד צק"ק אמשטרדם צמס' פסחים כתב, היות כי ג' מלות נלעוו ישראל, להקיס מנך ואח"כ להכרית זרעו של עמלק, ואח"כ לצנות בית המקדש, צמצויר צמסכת סנהדרין [כ' ע"ב], ואיתא צתיקונים [תיקון כ"א דף ג"א ע"א] דמחיית עמלק לעתיד לצוא יהיה ציום י"ד ניסן דוקא כי י"ד על כס י"ה, אס כן ממילא יהיה צנין בית המקדש אחריו או צחמיסר או צשיתסר, ודפח"ח.

דאיבני צליליא אי נמי סמוך לשקיעת החמה, מה שכתב רש"י דיורד מלמעלה צנוי ומשוכלל – ל"ע על כל פנים מלאתה צנין הוא, המצויר אהל צנוי ומעמידו על הארץ חייב משום צונה, ולמעלה שצתים שבת ויו"ט [שמור"ר ל' ע']. על כן נלע"ד על פי מה שכתבו חוס' שבת ל"ה ע"א ד"ה והרודה וכו', דצונה מותר משום מחוך ע"ש, וכתבתי שם שיש, הא דאמרינן [שבועות

שיד) וע"ע בחי' חולין (מהדר"ב) ז' ע"א ד"ה קדושה ראשונה. שטו) עיין חי' שבת צ"ה ע"א ד"ה והמגבו, ובחי' ביצה י"ב ע"א ד"ה מיהו בלא"ה, ובחי' כתובות (פיעטרקוב) ס' ע"א ד"ה ושמעתי מקשים, ובשרית אי"ח סימן ק"ג ד"ה ומאו.

לכו"ע היא חובת הספירה דאורייתא, וכאמור. וממילא, הרמב"ם שפסק בפ"ו מבית הבחירה דקדושת המקדש קדשה לעתיד לבוא, שפיר כתב בהלכות תמידים ומוספים שספירת העומר אף בזמן הזה שפיר היא דאורייתא. ^{אוצר החכמה} ולשאר הראשונים שכנראה ס"ל שקדושת המקדש לא קדשה לעתיד לבוא, שפיר אזלי לשיטתם וס"ל דספירת העומר בזמן הזה היא אך דרבנן.

ואי נמי י"ל, דאפילו נתפוס כדעה הסוברת שקדושת המקדש שפיר קדשה לעתיד לבוא, עדיין יש סברא לומר שאף על פי כן זה רק מורה שמקריבין אף על פי שאין בית, כלומר, שרשאים ומותרים להקריב קרבנות אף בזמן הזה, אך עדיין י"ל דחובת הקרבה ליכא כל עוד שאין שמה בנין של בית, [וכאשר כבר כתב כן בספר החינוך (מצוה ת"מ), ועיין עוד מזה בספר קהלות יעקב למס' זבחים (סימן כ"ה). (ד"ע)] ואם נתפוס שכן, שאין חובת הקרבת מנחת העומר בזמן הזה, אזי י"ל שמצות ספירת העומר לא תהיה עוד מדאורייתא, כי היא תלויה בחובת הקרבת העומר, ולא באפשרות הקרבתה.

ב. זכר לחרבן ואבלות דימי הספירה

אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש. ובפשוטו הוא תמוה, וכי כל כך טרחה גדולה היא למנות גם את השבועות, ומה בכך שבזמן הזה חובת הספירה היא אך מדרבנן, מדוע לא נצריך מדרבנן לעשות זכר שלם למצות הספירה כמו שהיתה נוהגת בזמן הבית – במנין הימים עם השבועות גם יחד.

והיה נראה לפרש על פי דברי הרז"ה (סוף פסחים) שכתב, ובספירת העומר יש ששואלים מה טעם אין אנו אומרים בו זמן. וכתב ליישב, שבספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפשנו ולחרבן בית מאויינו. **והנראה לומר בכונתו**, דלפעמים תקנו רז"ל מצוות בתורת זכר למקדש, ולפעמים – זכר לחרבן. ובגמ' למדו ענינים אלו משני פסוקים נפרדים, דלולב ניטל כל שבעה זכר למקדש, ומבואר בגמ' סוכה (מא.) אהך מתניתין מנלן דעבדינן זכר למקדש, א"ר יוחנן דאמר

קרא ... ציון היא דורש אין לה (ירמיה ל'), דורש אין לה – מכלל דבעיא דרישה. וזהו המקור לעשיית תקנות בתורת זכר למקדש. [וכן הוא ענין הכורך, זכר למקדש כהלל]. ואילו בגמ' ב"ב סוף פרק חזקת הבתים (ס:) הובא הפסוק (תהלים קל"ז) אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני וכו' כמקור לכל התקנות של זכר לחרבן, וכדאיתא התם, סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט ... עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט ... עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר מועט, וכן ענין אפר מקלה, וכן מאי דאיתא בפ"ק דגטין, בשיר דלא ישתו יין וכו', וכן איסור עטרות חתנים [וכבר הדפיס הרב זאב גוטהולד ענין זה בשם רבנו ז"ל במאמרו "לשנה הבאה בירושלים" שנדפס בספר ^{אוצר החכמה} 21/09/2018] מנחת אהרן (מאסף תורני לזכרו של הרב אהרן שויקה), ירושלים, תש"מ, בעמ' רנ"א.]

ועיין אבן עזרא לאיכה על הפסוק (א', ז') זכרה ירושלים ימי עניה ומרודיה כל מחמדיה, שביאר כונת הפסוק כאילו היה כתוב – "בימי" [כמו כי ששת ימים עשה ד', שכונתו בששת ימים] שבזמן הגלות לאחר החורבן זכרה כמה טובים ויפים היו העניינים בזמן הבית. ובאמת על פי הדברים שאמרנו היה טפי נראה לפרש אחרת, וכפשוטו, שתמיד יש עלינו לזכור גם את ענין החורבן ולהתאבל עליו תמיד, [לזכור ימי עניה ומרודיה], וגם לעשות זכר להמקדש בבנינו ולהיות תמיד במצב של שמחה, [ולזכור גם את כל מחמדיה]. ואף שעל פי פשוטו לכאורה יש בזה משום תרתי-דסתרי, דמצד אחד יש עלינו לזכור תמיד אבלות החרבן, ומצד השני, לזכור תמיד את שמחת בית המקדש, מכל מקום, לא איכפת לן בזה.

ומעתה היה נראה לפרש דה"ט דאמימר, דס"ל כדברי הרז"ה, דתקנת ספירת העומר בזמן הזה היתה בתורת זכר לחרבן, ועל כן יש לדקדק בדוקא שלא לספור גם את השבועות, בכדי להראות שיש חסרון במצוה זו בזמן הזה, ולא שאמימר ר"ל דסגי במנין הימים. ועל פי דברי הרז"ה אנו מבינים את ענין ניהוג האבלות שנהגו בימי הספירה, שנוהגים עכשיו אבלות על החרבן, וכמו בט"ב. וזה שלא כדברי הזוהר, שענין ניהוג האבלות בימי הספירה היה שייך אפילו בזמן

רפח

דרך ארץ זוטא פרק השלום עט

נוסחת הספרים

לחכירו ורכים השיב מעין:א"ר יהושע הנביא נקרא מלאך והחכם נקרא מלאך. הנביא נקרא מלאך שנאמר ויאמר חגי מלאך יי'. והחכם נקרא מלאך שנאמר מלאך יי' צבאות הוא: יכול יהא כהן עם הארץ ת"ל ותורה יבקשו מפיהו: ר' יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר גדול השלום שכל הברכות והתפלות חותמין בשלום. ק"ש חותמין בשלום ופרום סכת שלומך. ברכת כהנים חותמין בשלום וישם לך שלום כל הברכות חותמין בשלום עושה השלום:

אמר רבי יהושע בן לוי אמר להם הקב"ה לישראל אתם גרמתם להחריב את ביתי ולהגלות את בניי. היו שואלים בשלומה ואני מוחל לכם מה טעם שאלו שלום ירושלים ואומר ודרשו את שלום העיר. ואומר יהי שלום בחילך. ואומר למען אחי ורעי וגו' ומי בחילך ואומר למען אחי ורעי וגו' ומי שהוא אוהב שלום ורודף שלום ומקדים שלום ומשיב שלום הקב"ה מורישו לחיי העולם הזה והעולם הבא ועניים יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום:

ציונים

זז. ויק"ר ט"ט.

אמר רבי יהושע: הנביא נקרא מלאך (והחכם) [והגלגל] נקרא מלאך; הנביא נקרא מלאך, שְנַאֲמַר (חגי א): "וַיֹּאמֶר חגי מלאך ה'", [והגלגל] נקרא מלאך, שְנַאֲמַר (מלאכי ב): "כִּי מֵלֶאֲדָה ה' צְבָאוֹת הוּא." יְכוּל אֶפְלוּ כִּהֵן עִם-הָאָרֶץ — תְּלַמּוּד לֹאֲמַר (שם): "וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מֵלֶאֲדָה ה' צְבָאוֹת הוּא."

רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר: טוֹגְדוֹל הַשְּׁלוֹם, שְׁפָל הַבְּרָכוֹת וְהַתְּפִלוֹת חוֹתְמִין בַּשְּׁלוֹם: [בְּרָכוֹת] קְרִיאַת שְׁמַע חוֹתְמִין בַּשְּׁלוֹם — "וּפְרָס סִפְתָּ שְׁלוֹמְךָ"; [הַתְּפִלוֹת חוֹתְמוֹת בַּשְּׁלוֹם — "עוֹשֶׂה הַשְּׁלוֹם"]; בְּרַפְתָּ כִּהְנִים חוֹתְמִין בַּשְּׁלוֹם — "וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם".

אמר רבי יהושע בן לוי: אמר לָהֵן הַקְּדוּשָׁ-בְרוּךְ-הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אַתֶּם גְּרַמְתֶּם לְהַחְרִיב אֶת בֵּיתִי וְלְהַגְלוֹת אֶת בְּנֵי; הָיוּ שׁוֹאֲלִין בַּשְּׁלוֹמָה [וְאָנִי נוֹתֵן לָכֶם שְׁלוֹם]; מַה טַּעַם (תהלים קכב): "שְׁאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם", וְאֹמַר (שם): "יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילְךָ", וְאֹמַר (שם): "לְמַעַן אַחֵי וְרַעֲיִי וְגו'." וּמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב שְׁלוֹם, וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, וּמְקַדֵּם שְׁלוֹם, וּמְשִׁיב שְׁלוֹם, הַקְּדוּשָׁ-בְרוּךְ-הוּא מוֹרִישׁוֹ חַיִּי עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאֲמַר (תהלים לז): "וְעַנְוִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְהִתְעַנְּגוּ עַל רֹב שְׁלוֹם".

יכול אפי' כהן עם הארץ. משום שנא' בתחילת הפסוק כי שפתי כהן וגו'.

ופרום סוכת שלומך. בערבית של שבת ויו"ט. (ב"י)

ולגלגלות את בניי. כי הבית השני נחרב מפני המחלוקת ושנאת חנם. (ב"י) שאלו שלום ירושלים. שאלו מה' שלום ירושלים להיות בנויה כמאז כי שמה ישבו כסאות לעשות משפט ואף שם היה כסאות לבית דוד וראויה להשראת השכינה. (עי' מצודות דוד תהלים קכב) ואומר יהי שלום בחילך. בשכר זה יהיה שלום בחומותיך, וממשיך עוד ואומר למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך — היינו בירושלים. ועננים. שהם מקדימים שלום ורודפים אחריו. ירשו ארץ. היינו חיי העולם הבא וכמבואר במשנה (סנהדרין ז.) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנא' ועמך וכו' לעולם ירשו ארץ.

בהקדם לזה איזה מאמרים קטנים, מתוכם נלמוד עוצם פעולתנו בזה. **המאמר האחד** – לברר מהות הגאולה העתידה, איך הלב יחיל ובאיזה אופן נקווה ונצפה, מה ראשיתה ואיך אחריתה, ויבורר זה על פי ראיות ברורות וגם מדרך המושכל. **מאמר השני** – מעלת ארץ ישראל והמצווה העצומה לסבב עבודת אדמת קודש אשר היא תתן יבולה, ונפעיל [אולי צ"ל: ונפעל] נחלת שדה וכרם בארץ הטובה שהנחיל לאבותינו להוציא זרע לברכה, 'הרי ישראל ענפיהם יתנו ופריים ישאו לעם קדוש' (יחזקאל ל"ח). **מאמר השלישי** – אם יקרה מקרה טהור בזמן מה, שיהיה לנו רשות ממושלי עמים לעשות בהר הבית כרצוננו, אם יהיה היתר מדינא דגמרא להקריב קרבן ולהעלות לרצון על מזבח ה' בטרם יבוא משיח צדקנו.

ובסוף מאמר שני נציע עצתנו אמונה – מה הזמן שואל מאת שלומי אמוני בני ישראל; ובחתימת מאמרי האחרון נשפוך כל רוחנו מה הזמן שואל מאת רוזני נדיבי עמנו בדבר הגדול הזה, וה' יתברך-שמו יערה עלינו רוח ממרום סלה.

גאולת ישראל אשר אנחנו חוכים [= מחכים] לה – אל יחשוב החושב כי פתאום ירד השם יתברך-שמו משמים ארץ, לאמור לעמו צאו, או ישלח משיחו כרגע מן שמים לתקוע בשופר גדול על נדחי ישראל ויקבצם ירושליימה, ויעשה לה חומת אש ומקדש אל ממרומים תרד, כאשר הבטיח על-ידי עבדיו הנביאים. לא כן קורא המשכיל. וודאי כל ייעודי הנביאים יתקיימו באחרית הימים, ולא יפול חס-וחלילה דבר ארצה, ולא במנוסה נלך ולא בחיפזון יום אחד, כי אם מעט מעט תבוא גאולת ישראל, **לאט לאט תצמיח קרן ישועה**, עד 'וישראל יעשה חיל' ו'ישגה [= ישגא] מאד באחריתו' בקיום כל הייעודים והבטחות של הנביאים הקדושים, כאשר אברר בעזרת השם מן הכתובים ומדברי רבותינו ז"ל, וגם המושכל יסכים לה.

ומראשית כל אציגה לפניך מאמר הזוהר הקדוש בפרשת וישלח (דף ק"ע עמ')

א' על מקרא "ויאמר שלחני כי עלה השחר" (בראשית ל"ב כ"ז):

"רבי יהודה פתח ואמר: 'מי זאת הנשקפה כמו שחר, יפה כלבנה. ברה כחמה, איזמה

